

väntat **al**, **r** är fel för **æ**, den därpå följande runan kan näppeligen ha varit ett **b**; Yttergårdestenens **l** skulle vara en felläsning. Namnet *Karlbjörn* är icke känt från någon annan inskrift.

Gådersta-stenen U 364 är försvunnen och var tyvärr redan på 1600-talet endast fragmentariskt bevarad; blott början och slutet av inskriften funnos i behåll. Karse och Karlbjörn(?) ha låtit resa stenen till minne av en frände, som »blev död i dopkläder». Det är dock knappast troligt, att detta kan syfta på Ulv i Bårresta. Av Risbyle-stenarna (U 160 och 161) att döma har han nämligen varit kristen och sålunda icke först på dödsbädden blivit döpt. U 364 torde därför vara rest över någon annan frände till Karse och Karlbjörn(?) än fadern Ulv.

En egendomlig form är 26—30 **takat**; givetvis är det pret. part. neutr. av verbet *taka* 'taga' (jfr U 194 **hon tuknuts kialt**). Enligt Brate synes det »böra läsas *takat* och sammanställas med fsv. p. p. *lighat*, nsv. *legat* och fsv. *þighat* af *þiggia*». Dessa former »böra fattas som en öfverleva af det i got. *-ans* förhärskande suffixet i p. p., hvilket nordiskt eljes blott återfinnes i några nomina t. ex. *bundan* jemte *bundin* 'kärfve'.» A. Noreen, som antager suffixavljud hos participen med *-in-* i icke synkoperande, *-an-* i synkoperande kasus (*Indogermanische Forschungen* 14, 1903, s. 399 f.)¹, förmodar, att det runsv. **takat** har lånat sitt *a* före synkoperingstiden från de synkoperande kasus. Det sannolikaste är emellertid, att **takat** helt enkelt är en tillfällighet, en felaktig ristning för **takit** (A. Kock i *Beiträge z. Geschichte d. deutschen Sprache u. Litteratur* 23, 1898, s. 499 not; v. Friesen i *Fornvännen* 1909, s. 58). Det är alltför möjligt, att i runföljden 26—33 **takatpit** en **a**-bistav blivit felaktigt huggen på runan 29 i stället för runan 32; båda efterföljdes av **t**, och ett misstag var därför lätt gjort. U 241 har i motsvarande uttryck **takit**.

345. Yttergårde, Orkesta sn.

Litteratur: R. Dybeck, *Reseberättelse* 1871 (ATA), *Runa* (fol.) 1 (1872), s. 78, (1873), s. 94; G. Stephens, *ONRM* 3 (1884), s. 5; S. Bugge, *Runverser* (ATS 10:1), s. 345 f.; E. Brate, *Reseberättelse* 1904 (ATA).

Avbildning: Dybeck a. a. (pl. 17 n:r 19).

Om fyndet av runstenen och dess plats berättar Dybeck i *Runa* 1872 följande: »Stenen ligger å Yttergårdens — en del säger Yttergårde — skogsmark, *Kilen* kallad, der en byväg från Granby kommer snedt in på häradsvägen. Marken mellan dem bildar sålunda en kil, i närheten af hvars spets runstenen har sitt läge, några steg sydligt om sitt fotstycke, hvilket ännu står i jorden, omkring en fot högt öfver marken. Af dettas brott, jämnfördt med runstenens, kan slutas att dennes ristning varit mot byvägen, hvilken ostligt om Granby förenar sig med en annan häradsväg och i forntiden nog varit mycket anlita, enär utefter dess ej fullt $\frac{1}{8}$ mil långa sträckning förekomma, utom sex, dels stående och dels fallne, bautastenar, icke mindre än fyra runstenar... Runstenen, hvilken såsom mig berättats ännu för två år sedan låg med ristningen nedåt marken, har blifvit till sin vensta sida, den der för närvarande är uppåt, svårt skadad, derigenom att två större flisor slagits från denna. Vid mitt första besök på stället kunde ingen upplysning om de afslagna flisorna erhållas, men, efterkommande min då gjorda begäran, hade gamle Carl Andersson före min andra inställelse framletat tu smärre, icke fullt sammanhängande, stycken af nedre flisan, innehållande det ena den nedre runslingans början med fyra hela runor, en del af en femte och början af ena korsslingans undre rand, samt det andra stycket blott en runa mellan slingstrecken. Det större stycket hade funnits i en spismur i det närliggande torpet; det mindre afföll när runstenen vändes. Båda styckena passa fullkomligt till sina ställen. Alla spaningar efter de öfriga hafva hittills varit fåfänga...

¹ Om denna fråga se E. Wessén, *Om de starka verbens præteritiparticip i de germanska språken* (i: *Språkvetenskapliga Sällskapet i Uppsala förhandlingar* 1913—15, s. 56 f.).

Det blir tyvärr svårt att för efterverlden bevara denne kostbare runsten. Ehuru bestående af en art gråsten, remnar han lätt och skifvar sig. Åtminstone lär han icke i helt skick åter kunna ställas på sitt fotstykke. — Runstenen står i en stensättning, af hvilken nu mer föga återstår och som, att döma af jordförhöjningens beskaffenhet, tyckes varit ett större stenskepp.» I sin reseberättelse 1904 meddelar Brate: »Af Dybecks uppgifter framgår, att stycken lätt föll af stenen, och åbon på Kilen, Pettersson, förklarade, att stenen var 'så rutten, att den föll sönder i smulor'. För en 20 år sedan kommo två herrar och ett fruntimmer i vagn med två hästar och forskade efter gamla minnen. De åto middag på stället och sågo på runstenen samt förklarade för Pettersson, att han fick kasta ut bitarne, ty 'det namn, som var borta, hade man fått fatt på i England'. Nu finnes intet kvar af stenen.»

Senare uppgifter om runstenen saknas. Den har icke kunnat återfinnas vid verkställda inventeringar.

Inskrift (enligt Dybeck):

... - risti · stin · pina · iftir · urm · sun ... iftir s · k · uk · lit · kira · bru · þa · i · furir · ot · uk · salu ·

þira ... uitrik · þasi · þit uit uiti iftir

...reisti stein þenna æftir Orm, sun ... æftir s[i]k ok let gærva bro þa[s]i fyrir and ok salu þæira ... vitring þasi ...

»... reste denna sten efter Orm, [sin] son ... efter sig och lät göra denna bro för deras ande och själ ... denna minnesvård ...»

Till läsningen: Framför 2 r finnes spår av en runa, r eller r. 8 t har bst bevarad endast t. h. om hst. Av 25 n finns endast bst i behåll. Av 30 r finns endast v. bst bevarad. Mellan 31 s och 33 k finnes plats för en runa, som är förstörd. Runorna i den nedre slingan synas ha varit ganska skadade. Av 47 a finns endast bst kvar, längst t. h. 49 i står i den diagonala inskriftsraden. 51 u är skadat, likaså 60 a och 63 þ. 67—76 uitrik · þasi synes ha varit tämligen tydligt. Dybeck säger, att han först läst detta som uitr [h]i[u]k þasi. De sista runorna 83—91 uiti iftir stå upptill utanför ramlinjerna.

G. Stephens har först sammanställt inskriftens 67—76 uitrik · þasi med följande uttryck i två danska runinskrifter: i mun · san ... if · uitrik · susi · ir · uan · sil[fa] DR 229 Sandby 3 och e mun · stanta · meþ · sten lifir · uitrint · su · iar · uan · eskil DR 212 Tillitse. Ordet vitring uppfattar han, enligt ett förslag av C. Säve, såsom avledning till verbet vitra 'tillkännagiva, förkunna, kungöra'. Det betyder sålunda egentligen 'tillkännagivande, kungörelse'; Stephens översätter det i de tre inskrifterna som

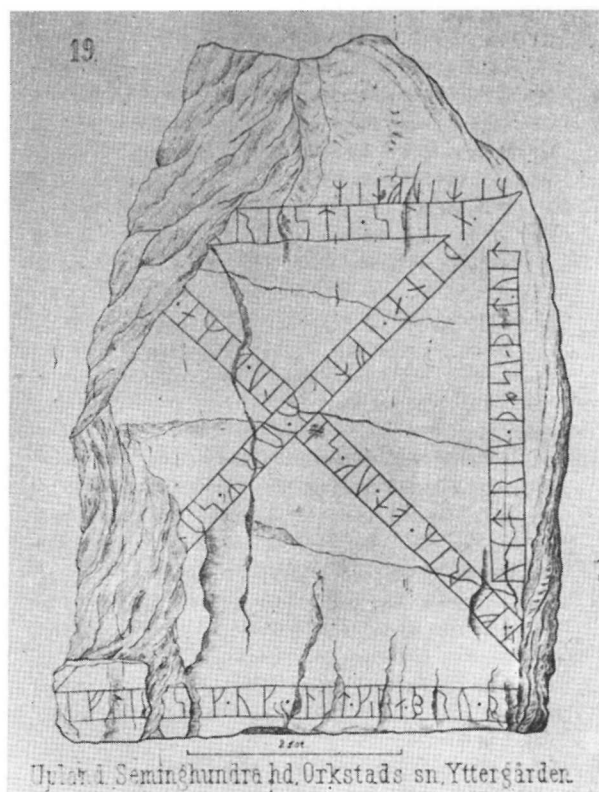

Fig. 56. U 345. Yttergården, Orkesta sn.
Efter R. Dybeck, Runa (fol.), pl. 17.

'minnesstod, minnesruna'. Liksom de båda danska inskrifterna innehåller Yttergårde-stenens inskrift, förmodar han, en versformel:

vitrik pasi, þit uit,   uiti iftir!

»Vitring denna, det vet! (är deras) vette (= märke) efter (dem).»

Dybeck ansluter sig med förtjusning till Stephens' tolkning. »En i all sin enkelhet sannerligen fornskön slutmening!»

S. Bugge påpekar, att enligt Stephens' tolkning skulle **uitrik · pasi** vara subjekt, men formen **pasi** är ack., och bruket av den som nom. har Stephens icke ens gjort något försök att styrka. Bugges eget förslag är emellertid minst lika besynnerligt, om också rent formellt tänkbart. Han upplöser **pasi** i två ord: **þa** skulle vara ack. pl. mask. 'dem', styrt av 87—91 **iftir**; **si** pres. konj. 'må vara'. Inskriften skulle då kunna förstås på följande sätt:

... *ræisti stæin þenna æftir Orm sun [sinn ok] æftir sik ok let gærva bro pasi fyrir and ok salu þeira.*

*vitring þa se,
þet vit! viti æftir.*

»N. N. reiste denne Sten efter Orm sin Søn og efter sig og lod gjøre denne Bro for deres Aand og Sjæl. Mærket være (vid det!) en Kundgjørelse efter dem.» Bugge tycker emellertid själv, att detta låter konstigt. Han förmodar därför, att runristaren i 80—86 **uit uiti** har skrivit samma ord två gånger, första gången ofullständigt. Det bör i så fall läsas:

*vitring þa se
þet viti æftir.*

»'Dette Mærke være en Kundgjørelse efter dem'. D. e. Dette Mindesmærke gjøre dem navn-kundige.»

En säker tolkning av inskriftens slut torde vara omöjligt att vinna. Det kan i alla fall anses sannolikt, att Stephens (och Bugge) tolkat **uitrik** riktigt. 67—76 **uitrik · pasi** är då en ack.-form, sannolikt objekt till ett föregående verb 'lät göra' e. dyl.

Ordet *vitring* är numera känt från ytterligare två, i senare tid påträffade runinskrifter, båda från Småland: Sm 45 Bräkentorp, Tutaryds sn (Sunnerbo hd) och Skaftarp, Rydaholms sn (Östbo hd). I båda ingår ordet i en och samma formel: Sm 45 Bräkentorp **uitrik · pasi · a u - k - - muti**, Skaftarp **uitrk · pasi · o ueha · muti**, d. v. s. *vitring pasi a vegamoti*, »denna minnesvård vid vägamötet». I Bräkentorp-inskriften står *vitring* som apposition till ett föregående *kumbl*, vilket i sin tur är objekt till verbet *gærði* 'gjorde' (R. Kinander i *Smålands runinskrifter*, s. 142 f.).

346. Frösunda kyrka.

Litteratur: B 51, L 508. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F I 5:1 n:r 46, Monumenta 3, bl. 100; O. Celsius, SR 2, s. 71, 475, 579; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 206 f.; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 31, Anteckningar (ATA); Sveriges kyrkor, Uppland 4 (1920), s. 493.

Avbildning: Peringskiöld, teckning (i F I 5:1), träsnitt (i Monumenta 3 och B 51).

I *Ransakningarna* meddelas från Frösunda kyrka, att »Kyrckioheerden berättar uthi Kyrckiedören wara een Stoor Runasteen medh dess bookstäfver uthi rijtadt». Peringskiöld: »Frösunda Kyrkedörr.» Celsius har följande anteckningar: »Frösunda kyrkia vid ingången en sten inmurad. L. Sepel. 1728 18 Aug.» (SR 2, s. 475) och »Frösunda Waknhuset. uthan före. sönderslagen. Adjunct. L. Sepel. 1728 18 Aug.» (SR 2, s. 479). Celsius har tydligen icke själv varit där utan